

Diakoni og liturgi — en organisk enhet

Av professor Helge Fæhn.

For mange vil kanskje en slik kombinasjon fortone seg både fremmed og virkelighetsfjern: Disse to områder har da vel ikke noe med hverandre å gjøre? Men alle som kjenner og bruker den nye prøveordning for høymessen (Prøveliturgien av 1969), vil huske at gudstjenesten der slutter med ordene: «Gå i fred, og tjen Herren med glede». Og meningen med disse ordene er: *fortsett å tjene Herren med glede, i gudstjenesten og utenfor den, på søndag formiddag i menighetens forsamling, og i ditt kall og yrke på de hverdager som ligger foran.*

Denne ene, avsluttende setning i den nye høymesseordningen vil altså si, sterkt og klart, at liturgi og tjeneste, liturgi og diakoni nettopp har noe med hverandre å gjøre. Ja, at de dypest sett bare er to sider av samme sak.

Slik er det nemlig i Bibelen. Allerede i Det gamle testamentet hører gudstjeneste og brodertjeneste nøye sammen, slik vi ser det både i Loven (f.eks. 5. Mos. 10, 8-19) og i Profetene (f.eks. Jes. 1,10-20).

Og i Jesu hele liv og gjerning utgjør disse elementer en uoppløselig enhet: I synagogens gudstjeneste helbredet han en mann som var besatt av en uren ånd. Og fra synagogens gudstjeneste gikk hans vei hjem til Simons hus, der Jesus helbredet svigermøren og senere samme dag alle syke og besatte som ble ført til ham (Luk. 4,31-41). Også bespisningsunderne (f.eks. Matt. 14, 15-21) er vitnesbyrd om sammenhengen mellom liturgi («Jesus løftet blikket mot himmelen og bad takkebønnen») og diakoni («og disiplene delte ut til folket»).

Den kristne liturgi og diakoni grunner seg på Jesu egen offergjerning: at «Menneskesønnen ikke er kommet for å la seg tjene, men for selv å tjene og gi sitt liv som løsepenge for mange» (Matt. 20,28). Og det er mer enn en tilfeldighet at vi hos Lukas leser om hvordan Jesus først innstiftet nattverden (Luk. 22, 14-23), og hvordan han så umiddelbart taler om tjenestens storhet: at han selv er som den tjenende («diakonōn») blant dem (v. 24-27). Dette illustrerer så Johannesevangeliet ved i denne sammenheng å berette om hvordan Jesus vasket disiplenes føtter (13,1-17).

Allerede i den første kristne menighet var derfor diakonien forankret i nattverdens offermåltid (1. Kor. 11,20-34), som diakoniens sentrum — det primære sted for menighetens diakonale funksjoner (Ap.gj. 6,2).

Apostler og diakoner: en arbeidsfordeling.

Likesome Jesus i sin person og i sin gjerning forenet både gudstjeneste og brodertjeneste, både liturgi og diakoni, ble denne enhet i den første tid etter pinse fortsatt av hans apostler. Men i selve ordningen av gudstjenesteliv og menighetsliv kom det snart til en arbeidsfordeling: apostlene viet seg helt til bønner og Ordets tjeneste, mens syv menn ble utsett og vigslet til å forstå «diakonien» (Ap.gj. 6, 1-6). Senere finner vi også kvinner som gjør slik tjeneste i menigheten (Rom. 16,1). (Som «belegg og mønster» for denne oppdelingen har den eldste kirke kanskje sett fortellingen om Marta = diakonien, og Maria = liturgien; Luk. 10, 38 — 42).

I midten av det 2. århundre finner vi at diakonenes oppgave i gudstjenesten fremfor alt var å dele ut det innvidde brød og vin (= «takksigelse», evcharistien) til alle nærværende, og dessuten bringe det til dem som ikke kunne være til stede (liturgisk diakoni), men også å fordele alle innsamlede gaver til hjelp for enker og foreldre-løse (karitativ diakoni). Senere ble diakonenes oppgave ved nattverd-måltidet i første rekke å dele ut vinen, d.v.s. å ha ansvaret for kalken — en skikk og ordning som har fortsatt i enkelte kirkesamfunn inntil i dag.

Urkirken og oldkirken kjente ingen selvstendig og isolert «sosialetikk», fordi denne nemlig var nøye knyttet til gudstjenesten. Den kristnes hele liv var tjeneste/diakoni; og tjenestens rot, grunn og eksistens var søndagens gudstjeneste med nattverdhandlingen som det dominerende sentrum.

Gudstjeneste og ofring.

Denne sammenheng kom særlig til uttrykk ved at ofringen, d.v.s. innsamlingen eller frembæringen av gaver, var en organisk del av gudstjenesten og samtidig den nødvendige praktiske forutsetning for nattverd-måltidet og det dermed lenge tilhørende kjærlighetsmåltid, «agape». Gavene man brakte, var dels brød og vin, men også f.eks. druer, blomster, olje, vokslys o.s.v.

I oldkirken og i tidlig middelalder hadde enkelte større kirker spesielle offeralter som var plassert langt fremme i kirkerommet, der menigheten kunne legge sine gaver. Det var da gjerne syv slike alter: etter tallet på de syv menn som ble utvalgt allerede i den første menighet i Jerusalem (Ap.gj. 6,3).

Fra det 11. århundre var offergavene gjerne penger, slik skikken senere stort sett har vært i alle kirkesamfunn.

Men dette var egentlig ikke noe nytt. Allerede Paulus organiserte en pengeinnsamling til urrenigheten i Jerusalem. Og her merker vi oss følgende:

- 1) Det er på søndagen, Herrens oppstandelsesdag og gudstjenestedagen, at hver enkelt skal legge til side så mye som han er i stand til (1. Kor. 16,1-2).
- 2) Denne tjeneste, denne «diakonia», er i seg selv en gudstjeneste, den er «leiturgia» (2. Kor. 9,12).
- 3) Den ytre gave, pengene, er et symbol på og et uttrykk for at vedkommende først har gitt seg selv til Gud (2. Kor. 8,5).
- 4) Denne overgivelse til Gud og gaven til trengende brødre og søstre grunner seg på Kristi selvhengivelse for oss (2. Kor. 8,9).

* * *

Også i vår norske kirke etter reformasjonen fortsatte de to linjer fra den gamle kirkes tid:

- 1) *Frembæringen* av gavene til alteret, dit menigheten gikk fram og la sine gaver. Denne skikk var gjerne begrenset til de store høytider og til andre spesielle dager og anledninger — slik skikken fremdeles lever i vår kirke.
- 2) Som innsamling (i poser, bøsser o.l.) mens menigheten satt i kirkebenkene. Dette var den vanlige form for ofring, og pengene gikk mest til menighetens fattige og trengende. Imidlertid bestemte de gamle Alterbøker at innsamlingen skulle foregå under prekenen (da flest var til stede!), med den følge at mange fant at innsamlingen ofte virket forstyrrende. Og under påvirkning fra opplysningstidens syn på gudstjenesten som noe meget «åndelig og høytidlig» ble innsamlingen i kirkebenkene avskaffet ved en lov av 1845 og erstattet av «kirkebøssene ved utgangen» — slik det siden har funksjonert hos oss.

Men også i denne form: Løsrevet fra og utenfor selve liturgien, har innsamlingen teologisk sett samme innhold og betydning som den Paulus skriver om særlig i 2. brev til menigheten i Korint, og som er omtalt ovenfor.

* * *

Ut fra tankene i denne artikkel og i anledning 60-årsjubileet for Det Norske Diakonforbund vil

jeg som avslutning fremsette følgende ønskemål for vår kirke:

- 1) at diakonene og kateketene må få bestemte liturgiske funksjoner ved (nattverd)gudstjenesten — som deres spesielle «leiturgia»,
- 2) at det diakonale aspekt på vår gudstjeneste og menighetssamlinger må bli mer levende blant oss,
- 3) at vi alle må se hele vårt liv under tjenestens synspunkt: på søndagen i «gudstjenesten», på hverdagene «i Guds tjeneste» — og alltid «i Ham», som er Kirkens egentlige Liturg og Diakon: Jesus Kristus.

DEN NORSKE KIRKES DIAKONI.

Forts. fra side 237.

Diakonien er den vertikale evighets- og kjærlighetsdimensjon som formidles videre på det horisontale plan til alle som trenger det.

Vi tjener rett når vi tjener Gud rett. — Eller sagt på en annen måte: Som Kristi kjærlighet er retningsbestemt innad mot treenigheten og utad mot hvert menneske, er vår diakoni retningsbestemt oppad mot Gud (leiturgia) og utad mot nesten (diakonia).

Med dette gratulerer jeg Det Norske Diakonforbund med 60-års jubileet og ønsker lykke til videre med stor og frimodig innsats.

Andreas Grasmø

DIAKONFORBUNDET I DAG.

Forts. fra side 235.

Det er etter min mening mulig å si i dag at vi står ved terskelsen til målet. Målet er evangeliet i fulltonende funksjon i alle menigheter i kirken. Det kristne menneskesyn har igjen fått sin rettmessige plass uten noen differensiering av verdien i ånd og legeme. Mennesket er en enhet som menigheten skal innlemme i seg og ta hånd om og ansvar for. I denne sammenheng skal vi ta ansvar for all menneskelig nød.

At tidene kan bli trange og at det kan bli vanskelig å gi avkall på det tradisjonelle, skal ikke benektes. Men dette gjør vi vel gjerne hvis vi ser og tror at diakonien igjen er tilbake der den sprang ut fra? Dette er kjernes spørsmålet for Diakonforbundet i dag.

Kjell-Henrik Henriksen